

XII. kötet.

1905. November

9. füzet.

Ent. Soc. Wash.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

*

DR. BEDŐ ALBERT BIRÓ LAJOS DR. CHYZER KORNÉL

DR. ENTZ GÉZA MOCSARY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDESÉVEL.

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1905.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSEGE ÉS KIADÓHIVATALA

VIII., FŐHERCZEG SÁNDOR-UTCA 19.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével.
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

<i>Csiki Ernő</i> : Újabb adatok Magyarország bogár-faunájához ...	177
<i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói VII.	180
<i>Schenk Jakab</i> : A vetési varjú mezőgazdasági jelentősége. ...	183
<i>Váγγελ Jenő dr.</i> : Adatok Magyarország rovarfaunájához. Hy- menoptera III.	186
<i>Uhryk Tivadar</i> : Ferdinánd bolgár fejedelem lepkevadászaton. 18.)	18.)

Különfélék.

Bogárcsapda ...	191
Antidustol ...	191
A mimicry hívei ...	192
<i>Troides parasidea</i> ...	192
A dongókról ...	192
A lepkék nemzőszerveiről ...	193
Rovarfogás automobilon ...	193
A keresztespók mint időjós ...	193

Irodalom.

Reitter, E., 16 neue Coleopteren. Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	194
Formánek, R., Ein neue Art Ptochus. Ism. <i>Csiki Ernő</i>	194
Petri K., Bestimmungs-Tabelle der Gattung Lixus. Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	195
Horváth, G. Dr., Conspectus specierum generis Grapho- soma etc. ...	196
Koča, G., Popis tvorkrilaca Vinkovacke okoline. Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	196
Košanin, N., Index Coleopterorum in Museo hist.-nat. ser- bico. Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	197
Reitter, E., Bestimmungs-Tabelle der Elatiden. Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	197
Reitter, E., Neun neue Coleopteren. Ism. <i>Csiki Ernő</i>	198
Reitter, E., Übersicht der Gattung Pilemia. Ism. <i>Csiki Ernő</i>	198

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani.
szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII. Eszterházy-
utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

Melléklet Tauchnitz C. H.-tól Lipszében.

Újabb adatok Magyarország bogártaunájához.

(7. pótgjegyzék a faunakatalogushoz.)

Irta Csiki Ernő.

E folyóirat f. évi kötetének 119—120. lapján közölt 6. pótgjegyzékben faunánkból eddig kimutatott 7423 faj- és fajváltozathoz még a következők járulnak, melyek közül néhány adatot Wachsmann Ferencz és Hajóss József urak voltak szívesek rendelkezésemre bocsátani.

Carabus croaticus Dej. var. *primarius* Lap. — VII. Velebit; *intricatus* L. var. *ulcerosus* Lap. — VI. Bácság; *variolosus* F. var. *hydrophilus* Reitt. — VII. Fuzine; *cancellatus* Ill. var. *pseudotuberculatus* Lap. — V. Erdély; var. *pseudoscythicus* Lap. — V. Erdély; var. *bucsecsianus* Born. — V. Bucsecs; *arvensis* Hbst. var. *carpathicus* Born. — V. Erdély; *concolor* F. var. *ligneus* Lap. — Kárpátok.

Leistus magnicollis Motsch. — VII. Horvátország.

Platynus Holdhausi Apfb. — VII. Pakracz.

Platyderus dalmatinus Mill. — VII. Vinkovce.

Harpalus aeneus F. var. *limbopunctatus* Fuss. — II. Pápateszér; V. Borszék, Hátszegi havasok.

Dichirotrichus rufithorax Sahlb. — I. Budapest (Hajóss).

Acupalpus dorsalis F. var. *salinus* Baudi — VII. Vinkovce, Cerne.

Dromius bifasciatus Dej. — II. Pápa (Wachsmann); *Stolzi* Reitt. — VII. Horvátország.

Gyrinus Suffriani Scriba — IV. Szöllöske, Tokaj.

Laccobius nigriceps Thoms. var. *maculiceps* Thoms. — I. Budapest, II. Pápa (Hajóss).

Liogluta nigriventris Thoms. — VII. Kunjevce.

Cybocephalus pulchellus Er. var. *Heydeni* Reitt. — I. Budapest (Hajóss).

Atomaria gutta Steph. var. *rhenana* Kr. — IV. Bereczki.

Mycetophagus piceus F. var. *sempustulatus* F. — I. Budapest (Hajóss).

Sátoristyea (Reitt.) Meschniggi Reitt. — II. Sátoristye.
 Platycerus caraboides L. var. rufipes Hbst. — A törzsfaj
 között

Aphodius plagiatus L. var. concolor Schilsky — II. Balaton-Ederics; punctatosulcatus Strm. var. obscurellus Schilsky — I. Budapest; pusillus Hbst. var. rufulus Muls. — IV. Ungvölgy.

Anoxia matutinalis Lap. — VIII. Novi (Wachsmann.)

Anomala aenea Deg. var. marginata Schilsky — I. Gyón, II. Pápa, Pápateszér, Fenyőfő.

Anthaxia fulgurans Schrnk. var. azurescens Lap. — VII. Vinkovce.

Agrilus biguttatus F. var. coerulescens Schilsky — II. Pilis-Maróth.

Elater cinnabarinus Esch. var. satrapa Esch. — VI. Herkulesfürdő (Wachsmann.)

Athous vittatus F. var. tenuivittatus Reitt. — Kárpátok; picipennis Reitt. — V. Erdély, VII. Bánság; carpathophilus Reitt. — V. Kerczi hegység; plagipennis Reitt. — VI. Orsova; undulatus Deg. var. limbaticollis Motsch. — V. Erdélyi havasok; Milleri Reitt. — V. Erdély; angulifrons Reitt. — Kárpátok; carpathicus Reitt. — V. Radnai havasok; jejunos Kiesw. — VII. Horvátország.

Podabrus alpinus Payk. var. rubens F. — III. Tátraszéplak.

Lydus trimaculatus F. var. quadrimaculatus Tausch. — I. Budapest. (Hajóss)

Foucartia Burghauseri Reitt. — VII. Horvátország.

Strophosomus capitatus Deg. — I. Budapest (Wachsmann.)

Lixus iridis Ol. var. caucasicus Petri — Magyarország; Asvanii L. var. circumdatus Schh. — Magyarország; algirus L. var. hungarus Petri — I. Budapest; lateralis Panz. — VII. Horvátország; bardinae F. var. scutulatus Petri — Magyarország.

Alophus elegans Stierl. — VII. Vinkovce: uclitans Boh VII. Strizivojne; Van Schrnk. var. uniformis Reitt. — IV. Ungvölgy.

Echinocnemus confusus Faust — VII. Vinkovce.

Tychius Kiesenwetteri Tourn. — VII. Vinkovce.

Orchestes quercus L. var. conformis Westh. — IV. Vinna.

Miarus meridionalis Bris — VII. Vinkovce.

Nanophyes nigrinus Gredl. — VII. St.-Mikovac.

Phloeosinus bicolor Brull. — VII. Rusevo.

Evodimus clathratus F. ab. nigrinus Pic. — III. Tátraszéplak.

Cortodera humeralis Schall. ab. *inhumeralis* Pic — III. Tátraszéplak.

Dorcadium arenarium Scop. var. *velebiticum* J. Müll. — VII. Velebit; VIII. Zengg; var. *rubripes* J. Müll. — VII. Lika; var. *gypsophilum* J. Müll. — VII. Lika.

Stenostola nigripes F. — I. Budapest, V. Verestorony, VI. Herkulesfürdő, VII. Nasice.

Lema lichenis Voet. ab. *obscura* Steph. — III. Tátraháza.

Macrolenes ruficollis F. var. *bimaculata* Rossi — VIII. Novi.

Cryptocephalus decemmaculatus L. var. *bothnicus* L. — VII. Vinkovce.

Pachybrachys sinuatus Muls. — I. Szeged.

Luperus rufipes Scop. — VII. Kunjevci.

Aphthona flaviceps All. — II. Pápa (Wachsmann.)

Dibolia cryptocephala Koch. — VIII. Novi (Wachsmann.)

Subcooccinella 24-punctata L. var. *saponariae* Wse. — II. Balaton-Ederics; var. *zonata* Heyd. — I. Budapest.

Hippodamia 13-punctata L. var. *Gyllenhali* Wse. — I. Szeged.

Adonia variegata Goeze var. *inhonesta* Wse. — I. Budapest.

Adalia bipunctata L. var. *perforata* Marsh. — I. Budapest, II. Pápa.

Semiadalia undecimnotata Schneid. var. *bipunctata* Sajó — I. Budapest; var. *cardui* Brahm. — I. Budapest (Hajóss).

Coccinella 10-punctata L. var. *octopunctata* Müll. — I. Budapest, Isaszegh, II. Pápa; var. *lateripunctata* Gradl. — I. Budapest; var. *4-punctata* Pont. var. *multimacula* Heyd. — I. Budapest; var. *nebulosa* Wse. — I. Budapest; var. *globata* L. var. *pineti* Wse. — I. Budapest; var. *sinuatomarginata* Fald. var. *ambigua* Gredl. — I. Budapest (Hajóss).

Halyzia 14-punctata L. var. *suturalis* Wse. — I. Budapest, II. Öszöd.

Micraspis sedecimpunctata L. — VII. Vinkovce, Velika.

Rhizobius chrysomeoides Hbst. — II. Keszthely.

Seymnus subvillosus Goeze var. *juniperi* Motsch. — II. Pápa; — var. *arcuatus* Rossi. var. *Heegeri* Ganglb. — VIII. Fiume (Hajóss).

Magyarország pillangói.

Irta *A. Aigner Lajos.*

VII.

6. *Pieris Daplidice* L. ¹⁾

Linné, *Systema Naturae*. Ed. X. p. 468. (1758); Esper, *Die Schmetterlinge in Abbildungen* I. tab. 3. fig. 5. (1777).

A szárnyak tejszínűek; a felső szárny csúcsán néhány összefüggő fekete petty és közepén ugyanoly színű folt áll; ezek alul zöld behintésűek. A nőtény belső szegélyén még egy fekete petty s az alsó szárny szegélyén összefüggő fekete foltok láthatók. Az alsó szárny alul zöldes, közepén fehér foltok sora áll, mely összefüggő szalagot alkot, tövén 2—2 fehér petty s a szegélyen négy-szögű vagy tojásalakú fehér pettyek sora mutatkozik.

Hazánkban hegyi vagy erdei réteken országszerte gyakori 2—3, helyenkint 4 ivadékból is. Budapesten márczius 13-tól május 10-ig, május 22-től július 6-ig, július 11-től augusztus 15-ig és augusztus végén. Példányaik többnyire nagyok (40—47, törpe 32 mm.) Az alsó szárny fekete szegély foltjai olykor igen erősen kifejlődtek; ahavas példányokon (Hunyad m., Kovászna) a nőtény a tötéren a rendesnél sötétebben behintve, Budapesten pedig akad ős felé példány, melynek még középsejtje is szürkés s egyes példányokon minden rajz barnaszínű. Alul sárgászöld rajzolatú. Budapesten szabadban talált bábból nálam oly példány kelt ki, a melynek felső szárnyán a fekete pettyek egybefolytak s a középsejtre is kiterjedtek. Ugyanott fogtam 1902-ben hermaphroditát, mely balra a nőtény, jobbra a hím rajzát mutatja.

Var. Bellidice O.¹⁾ a kitevelt bábból kikelő kisebb tavaszi ivadék (35—40, törpe 30, óriás 43 mm.); olykor inkább szürkés rajzolatú, alsó szárnyának rajzolata sötét zöld. Némelykor a II. és III. ivadék közt is akad ily alant sötétzöld példány. Hermaphroditát (balra nőtény, jobbra hím) fogtam Budapesten 1899. márczius 18-án; *Viertl Adalbert* pedig Pécsen 1880. február 6-án tenyészett egyet egyet bábból.

Hernyója kékes szürke vagy szürkés zöld, sárgás hosszanti

¹⁾ *Daplidice*; a *Danaidák* egyike.

¹⁾ *Bellus*; csinos.

sávokkal és hátán fekete pontokkal. Nagysága 29—33 mm. Budapesten V., 24—29, VI. 23—VII. 2., VIII. 3—26. és IX—X. 14. található. Tápláló növényei: *Turritis glabra* és *erucastrum* (toronyszál), *Raphanum raphanistrum* (reték), *Sysimbrium officinale* és *sophia* (zsombor), *Capsella bursapastoris* (tarsolyfű), *Alyssum incanatum* és *calycinium* (ternye), *Diplotaxis tenuifolia* (sorapár), *Reseda lutea* és *luteola* (rezeda), *Sinapis arvensis* (mustár), *Thlaspi arvensis* (társóka) és *Erysimum repandum* (szegécs). *Bábja* zöld, barnás vagy szürke; növényekhez van erősítve.

Parazitái: *Blepharidea vulgaris* Meig. Dipterafaj; *Macroglenes nigroclypeatum* Amer. Chalcidida-faj.

Előfordul az összes szomszédországokban. Elterjedési köre: A kanári szigetektől Pekingig (1—135⁰) és Svájcztól Egyiptomig (60—30⁰).

3. nem **Euchloe** Hb.¹⁾ (*Antocharis* B.)²⁾

A fej kicsiny, szőrös; a tapogató középső íze hosszú, a fej hosszát jóval meghaladja, alul hosszú szőrökkel borított; a csáp igen rövid, bunkója tojásalakú. A *hernyó* karesú, hengeres. A *báb* elől hegyes, erősen hátrahajló. A 14 palaearktikus faj közül hazánkban kettő honos.

1. A két ivar egyszínű fehér. Az alsó szárny alul sötét zöld, szabálytalan ezüstös foltokkal **Belia Cr.**
- A két ivar különböző színű. A hím felső szárnyán narancsszínű nagy folt van; az alsó szárny alul fehér, zöldes rajzokkal **Cardamines L.**

7. **Euchloe Belia** Cr.³⁾

Cramer, *Papillons exotiques* IV. tab. 397. fig. A. B. (1782).

A szárnyak mindkét ivarnál fehérek; a felső szárny közepén meglehetősen nagy fekete folt van, a szárny csúcsán egybefolyó fekete pettyek állanak. Az alsó szárny alul sötétzöld, szabálytalan ezüstös pettyekkel.

Hazánkban csupán Josipdolon és Dalmáciában található (márcziustól júniusig), a hol a II. ivadék a var. *Ansonia* Hb.⁴⁾ is előfordul. Ez a törzsalaknál nagyobb, alsó szárnya alul zöld, rajzolata ezüst fény nélküli.

Petéje barnás sárga, hosszúka, fölül kihegyesedett. *Hernyője* zöldes, 3 sötétebb hosszanti sávval és fehér stigmákkal; a II. iva-

1) Bel: Franciaországi város, a hol e fajt felfedezték.

2) Ansonia: tartomány déli Olaszországban.

3) *ερί*: jó; *χλόη*: zöld lomb;

4) *ἄνθη*: virág; *χαίρειν*: öröme.

déké sárgás zöld, ibolyaszínű sávokkal. 35 mm. hosszú. Tápláló növénye főleg *Sysimbrium erucastrum* és *Barbarea vulgaris*. *Bábj*a barna, apró fekete pontokkal, két végén kihegyesedett.

A szomszédországok közül előfordul: Alsó-Ausztria-, Románia- és Bulgáriában. Elterjedési köre: Déli Európa, Észak-Afrika és Kis-Ázsia Örményországig.

8. *Euchloe Cardamines* L.¹⁾

Linné, *Systema Naturae*. Ed. X. p. 468. (1758); Esper, *Die Schmetterlinge in Abbildungen* I., tab. 4. fig. 1. tab. 27. fig. 2.

Alapszíne fehér. A felső szárny csúcsa és középfoltja fekete, a nőtényen erősebben mint a hímen, melynél a szárny külső fele narancsszínű. Az alsó szárnyon alul számos szabálytalan szakgatott fekete behintésű zöld folt van.

Hazánkban erdei réteken országszerte gyakori, helyenkint két ivadékban; az I. ivadék Budapesten márczius közepétől június elejéig röpül; II. ivadékát Budapesten, Breznóbányán, Rozsnyón, a Magas Tátrán és Orsován júliusban figyelték meg; a hegységekben egyébiránt általában később lép fel. A középfolt olykor igen nagy, viszont gyakran igen apró és mindig fehér pupillás; a narancsszín hol csak a foltig, hol rajta túl terjed.

Némely vidéken (Budapest, Eperjes, Tavarnok) akad elvéte oly példány, mely az ab. *Turritis* O-t²⁾ megközelíti, amennyiben a hímen a felsőszárny középfoltja csaknem a narancsszínű folt határán fekszik. Többi jellege nem találó, mert a középfolt a törzsalaknál is pupillás és kivált a második ivadék csaknem épen oly erős fekete behintésű mint az ab. *Turritis* olaszországi példányai; nőtényei alighanem azok, melyeknél az apicalis és középfolt a rendesnél szürkébb és fejletlenebb.

A felső szárnyon alul a középtér felső fele gyakran oly élénk sárgás, hogy az efféle példányok talán átmenetek a var. *Alberti* Hofm.-hoz³⁾

Egy eperjesi hím tiszta fehér, fekete behintés nélkül; a narancsszínű folt a felső szárny nagyobb felét foglalja el, a világos barnás középfolt alig látható, alsó szárnya pedig alul citromsárga rajzolatú. Ez a példány biztosan az ab. *immaculata* Pabst.-hoz⁴⁾ tartozik; hasonlókat találtak Budapesten is. Pécsen 1893 ápr. 10-én Viertl A. látott oly példányt, melyen a különben narancsszínű

¹⁾ Cardamine: mustárnövény.

²⁾ Toronyzúd, a tápláló növénye.

³⁾ Alberti a felfedező.

⁴⁾ A foltatlan.

felt citromsárga, vagyis olyan színű volt mint a *Gonopteryx Rhamni* hímé.

Petéje fehéres zöld, ovális; a nőstény egyenkint rakja le. *Hernyója* kékes zöld, fehéres háti sávval és apró fekete pontokkal. 25—26 mm. hosszú. Tápláló növényei: *Cardamine pratensis*, *silvatica* és *impatiens* (foszlár), *Arabis*, *Hesperis matronalis* (estike), *Alliaria officinalis* (szegecs), *Sysimbrium erucastrum* (zsombor), *Brassica napus* és *campestris* (káposzta), *Thlaspi arvensis* (tarsóka) és *Turritis glabra* (toronyszál), mely utóbbin Budapest környékén júniusban olykor nagyobb számban található. *Bábja* zöld, sarlószerűen hátrahajlott.

Előfordul az összes szomszédországokban. Elterjedési köre: Spanyolországtól az Altáig (10—110°) és Lapphontól Sziciliáig (68—35°).

A vetési varjú mezőgazdasági jelentősége.*)

Irta *Schenk Jakab*.

A vetési varjú nagyszámú s nem ritkán 50—60000 főnyi telepei, a melyek lakossága a költés időszakában még megháromszorosodik, óriási fogyasztó közönséget képviselnek. Az az anyaföld táplálja őket, a mely nálunk a nemzeti vagyona java részét szolgáltatja s azért igen fontos az a kérdés, hogy ez a rengeteg fogyasztás a nemzeti vagyona hasznára vagy kárára válik-e. Táplálkozása alapján lehet végtelenül hasznos, vagy éppolyan káros. Sokszor dicsérték, de még többször gyalázták a vetéseken való működését, igazán pontosat azonban senki sem tudott, úgy hogy végre Herman Ottó a M. O. K. főnöke elhatározta, hogy pozitív megfigyelések alapján juttatja dülőre a vetési varjú mezőgazdasági jelentőségét. E cél elérésére a következő intézkedéseket fogantatosította.

1. Kérdőíveket bocsátott ki a gazdasági tudósítókhoz, erdőhatóságokhoz, gazdasági egyesületekhez és a hazai ornithologusokhoz, hogy feleljenek arra a kérdésre, hasznos vagy káros madár-e a varjú és miként? Történt ez pedig a későbbi vizsgálat irányítása

*) Adalék a vetési varjú (*Corvus frugilegus*) mezőgazdasági jelentőségéhez, A Magyar Ornithológiai Központ vizsgálati alaján ismerteti Schenk Jakab, a M. O. K. asszisztense. (Különlenyomat az „Erdészeti Lapok“ 1905. XI. 4. füzetéből.)

czéljából: a gazda megmondja, hogy mire fekteti a fősúlyt, a mivel egyúttal megadja az archimedesi pontot esetleges balvélemények kiirtására. Az egybegyűlt nagy anyagot Soós Lajos dolgozta fel. („Aquila XI.) Kitűnt, hogy a gazda túlnyomóan károsnak tartja, mert: főszedi a tavaszi és őszi vetéskor a vetőmagot, kihúzgálja a kelő tengeri palántákat, úgy hogy néha kétszer, sőt háromszor is kell vetni, és jelentékenyen megdézsmálja az érő tengerit. De akadtak igen erélyes hangok a hasznossága mellett is, és ezek leginkább végtelenül hasznos rovarirtó munkáját emelték ki. Ezzel azután tényleg ki is volt jelölve a követendő kutatás iránya.

2. Főszólította Hauer Béla képzett gazdát és élesszeniű ornithologust, kinek pusztabojári (Pest m.) nagy birtokán van egy terjedelmes varjú telep, hogy az év körforgásában s a mezőgazdaság egyes nevezetesebb időszakával egybevetve figyelje meg a vetési varjak mezőgazdasági jelentőségét. Hauer gondos és különösen a varjúknak az állattenyésztésben való szerepét is felölölő vizsgálatai szintén az „Aquila“ XI. kötetében jelentek meg.

3. Végül kiküldötte Csörgéy Titusz-t, a M. Ö. K. adjunktusát a varjak klasszikus földjére, Torontál megyébe, hogy a tavaszi és őszi vetés, továbbá a tengeri érés időszakában közvetlenül a helyszínen tanulmányozza a kérdést. Döntő fontosságú megfigyelései és sok gyomortartalom vizsgálatának az eredményei ugyancsak az „Aquila“ XI. kötetében jelentek meg.

Ezek alapján a vetési varjú gazdasági jelentősége az év körforgásában a következőképen alakul.

Télen kényszertáplálékra szorul, talán egyformán hasznos és káros. Megrongálja a szalma- és polyva kazlakat, megdézsmálja a kukoricza görékat, de pusztít sok gyommagot is, egyenletesen széttergeti a mezőre kihordott trágyát és kiszedi a bennük telelő rovarokat, nevezetesen a káros lötétűt; tehát éppen azokat pusztítja, melyek tavasszal egész generáció vetésrontót hoznának a világra.

Tavasszal túlnyomóan hasznos és oly munkát végez, a mely mellett összes kártételei eltörpülnek. Tömegesen pusztítja a legveszedelmesebb vetés és legelő ellenségeket: *Zabrus gibbus* és ennek álczáit, a különböző cserebogarakat és ezek pajorjait, a drótférgeket, *Agrotis* hernyókat, a *Cleonus punctiventris*-t, a legveszedelmesebb ezukorrépa irtót és ennek álczáit, a földi cinczéreket és sok más többé-kevésbé káros rovar. Olyik gyomorban 50 *Agrotis* hernyó vagy drótféreg, 27 cserebogár, vagy 71 földicinczér is van sok egyéb rovar mellett.

Mérhetetlenül sok rovar pusztítanak ilyenkor a varjak örökké éhes fiaikkal együtt; az öregek naponként legalább négyszer laknak jól, fiaikat pedig napjában legalább tízszer etetik pukkadásig. Egyenesen a gazdaságilag legkárosabb rovarok túlszaporodásának vetnek gátat és ezen munkájuk nélkül néhány év múlva tönkre volna téve az Alföld egész mezőgazdasága, mert az Alföldön nincs más olyan madárfaj, a mely a varjú munkájának még csak az ezredrészét is el tudná végezni. Még ekkora pusztítás mellett is sok a rovarkár, a minek valószínű oka hogy Magyarországon még mindig százezerszámra pusztítják a varjút, különösen a költés időszakában.

Mind e rovarok mellett azonban gabona-féle is mindig akad a gyomorban, hol több, hol kevesebb, — a rovarvilág ébredése és rajzása arányában. Ennek egyik része állati ürülekéből kerül — elárulja mindig a szaga — másik része elhullatott, vagy felszínen maradt, tehát úgyis veszendőbe menő vetőmag, legkisebb része pedig kellőleg be nem takart vetőmag, a melyet különösen tavasz legelején szokott kiszedegetni s a mivel tényleges kárt is okoz.

A tengeri palánták kihúzgálására nézve Csörgöy közvetlen megfigyelései azt bizonyítják, hogy csak a sárguló, a drótféregtől megtámadott palántákat vágja ki, hogy a drótféreghez hozzájusson. A terjedelmes vetésnek csak azt a darabját járta, a melyen drótféreg pusztított; s a drótférges vetés úgy is elpusztul. Hauer őriztette a drótférges tengeritáblát, de termés azért mégse volt, csak a drótféreg maradt meg. Ha sok a drótféreg, akkor természetesen sok palánta is vész ki s akkor másodszor is kell vetni, de ez a második vetés rendszeren sikerül, holott a varjú akkor is ott van és ezt épen úgy kivághatná, mint az első. A második vetés azért marad meg, mert a varjú már megtisztította a földet a drótféregtől s ilyenformán már nem talál ott táplálékot s másfelé megy.

Nyáron főleg az állattenyésztés szempontjából hasznosak a varjak, közvetve a legelő ellenségek pusztításával, tömérdek szöcskét és sáskát fogyasztanak, közvetlenül pedig a gazdasági állatok élősdijeinek irtásával. Hauer sokszor látta őket a mint a lovak kicsúcsosodott végbeléből kiszedték a rozsférgeket s a birkákról kiszedegették a kullancsokat. Folytonosan turkálnak az állatok ürülekében s kiszedik abból az élősököket, a birkák szórférgeit, a sertések nagy gilisztáit s ezek petéit, a juhaskutya ürülekéből pedig a kergeséget előidéző galandférget szedik ki nagy előszeretettel. Gátat vetnek tehát ezen élősdiék csapást jelentő túlszaporodásának s ezzel döntő tényezőivé válnak az állattenyésztésnek.

Ősszel ismét a vetéseket járják és folytatják a nyáron át felszaporodott vetés ellenségek pusztítását. E mellett kitünő egérirtók, úgy hogy olyik gyomorban 5 egér is volt. A vetésekben csak akkor tesznek kárt, ha a vetést nagyon későre halasztják, mivel ilyenkor a rovarvilág legnagyobb része már elűjt.

Az érő tengeriben tényleg szokott a varjú károkat okozni, de ez Csörgéy megfigyelései szerint jelentéktelen a hőrsög kártételei mellett, a melyeket mindazonáltal a varjú rovására szokták írni.

Végeredményében tehát a vetési varjú mint nélkülözhetetlen tényezője a mezőgazdaságnak és állattenyésztésnek, sokszorosán jóváteszi többé vagy kevésbé jelentékeny kártételeit, a melyek a gazda részéről olyan befektetések, a melyek — hogy csak valami számot mondjunk — 1000 vagy 10000 százalékot kamatoznak, nem is említve azt, hogy e kártételek ellen többnyire könnyen és olcsón lehet védekezni.

Ezek a vizsgálatok azonban nemcsak a gazdaság, hanem a tudomány szempontjából is igen fontosak, a mennyiben egy igen érdekes és terjedelmét illetőleg szinte páratlanul álló fejezetet mutatnak be a létért való küzdelemből. A kérdésnek ez az oldala még nincs kellőleg megérve, meg kell várni a M. O. K. védelmi akciójának a hatását, a melynek nyomán a vetési varjú nagyarányú felszaporodása várható; vajjon mennyire apasztíthatja meg a rovarkárokat, mennyire szállíthatja le egyes különösen fenyegetett rovarok létszámát, esetleg milyen más táplálékra veti magát a felszaporodott varjú sereg.

Adatok Magyarország rovar-faunájához.

(Közlemény a budapesti Paedagogium biológiai laboratoriumából.)

Közléteszi Dr. Váncsel Jenő.

VII.

Podalirius quadrifasciatus Vill. I. Félégyháza; — *albigena* Lep. I. Félégyháza; — *magnilabris* Mor. I. Félégyháza; — *podagrus* Lep. I. Tisza-Alpár, Félégyháza; — *pubescens* Lep. I. Félégyháza; — *vulpinus* Panz. I. Budapest, Félégyháza; — *crinipes* Sm. I. Félégyháza, II. Visegrád; — *retusus* L. I. Budapest, Rákospalota, Félégyháza, Tisza-Alpár; — *acervorum* L. I. Budapest, Félégyháza, II. Visegrád; Kömlőd. — *parietinus* Fabr. I. Félégyháza; — *furcatus* Panz. I. Félégyháza; —

Eucera hungarica Friese. I. Budapest, Félegyháza, II. Visegrád; — *tricineta* Erichs. I. Félegyháza. II. Kömlőd; — *dentata* Klug. I. Félegyháza; — *graja* Eversm. I. Félegyháza; — *pollinosa* Lep. I. Tisza-Alpár, Félegyháza; — *ruficornis* Fabr. I. Félegyháza; — *scabiosae* Mocs. I. Budapest, Félegyháza, II. Kömlőd; — *malvae* Rossi. I. Félegyháza; — *longicornis* L. I. Budapest, Békásmegyer, Félegyháza, II. Visegrád; — *difficilis* Pérez. II. Visegrád, Kömlőd; — *interrupta* Baer. I. Félegyháza; — *clypeata* Erichs. I. Félegyháza; — *var. Pérezi* Mocs. I. Budapest; — *cinerea* Lep. I. Félegyháza; — *chrysopyga* Pér. I. Tisza-Alpár, Félegyháza; — *hispana* Lep. I. Félegyháza.

Meliturva clavicornis Latr. I. Félegyháza, III. Putnok.

Xylocopa violacea Pod. I. Budapest, Félegyháza, Békásmegyer, II. Kömlőd, III. Putnok.

Ceralina cyanea K. I. Félegyháza.

Macropis labiata Panz. I. Félegyháza.

Systropha curvicornis Scop. I. Budapest, Félegyháza; — *planidens* Gir. II. Kömlőd.

Melitta leporina Panz. I. Félegyháza.

Dasyroda plumipes Panz. et *argentata* Panz. I. Félegyháza

Camptopoeum Friesei Mocs. I. Félegyháza.

Rhoplites quinquespinosus Spin. I. Félegyháza.

Halictoides dentiventris NyL. I. Békásmegyer.

Nomia ruficornis Spin. et *diversipes* Latr.

Colletes cunicularius L. I. Tisza-Alpár; — *Davesianus* K. I. Félegyháza.

Anthrena morio Brullé I. Budapest, Csongrád, Félegyháza; — *carbonaria* L. I. Budapest, Csongrád; — *nasuta* Gir. I. Félegyháza; — *thoracica* Fabr. II. Kömlőd; — *albicans* Müll. I. Tisza-Alpár; — *var. Páveli* Schmied. I. Budapest, II. Visegrád; — *nigroaenea* K. I. Félegyháza; — *taranaci* Gir. I. Budapest, Békásmegyer, Félegyháza, I. Kömlőd, III. Putnok; — *varians* K. I. Budapest, Félegyháza; — *marginata* Fabr. III. Putnok; — *Huttofiana* K. I. Félegyháza; — *nobilis* Mor. I. Félegyháza; — *curvungula* Thoms. I. Budapest, Félegyháza, II. Kömlőd; — *extriata* K. I. Budapest; — *flavipes* Panz. I. Budapest. Csongrád, Félegyháza, II. Kömlőd, Visegrád, III. Putnok; — *dorsata* K. I. Félegyháza; — *convexiuscula* K. I. Budapest, III. Putnok; — *hyppopolia* Schmied. I. Félegyháza; — *albopunctata* Rossi. I. Félegyháza; — *hungarica* Friese. II. Kömlőd; — *Tschekii* Mor. I. Bu-

dapest; — *pectoralis* Schmied. I. Budapest, II. Visegrád; — *prae-cox* Scop. I. Tisza-Alpár, — *ventralis* Imh. I. Békásmegyer.

Halictus calceatus Scop. I. Budapest, Félegyháza, Békásmegyer, II. Visegrád, Kömlőd, III. Putnok; — *carinoventris* Mor. I. Félegyháza; — *cephalicus* Mor. I. Budapest, Mesterszállás, III. Putnok, Csorbai tó; — *interruptus* Panz. I. Félegyháza, III. Putnok; — *leucozonius* Schrk. I. Félegyháza; — *maculatus* Sm. I. Félegyháza; — *morbillosus* Kr. I. Félegyháza, Kömlőd; — *muco-reus* Evers. I. Félegyháza; — *patellatus* Mor. I. Budapest, Félegyháza, II. Kömlőd, III. Putnok; — *quadricinctus* Fabr. I. Félegyháza, II. Kömlőd; — *scabiosae* Rossi. I. Félegyháza; — *sercinctus* Fabr. I. Budapest, Félegyháza; — *tetrazonius* Klug. I. Budapest, Félegyháza, II. Visegrád; — *tumidorum* L. I. Félegyháza; — *virescens* Lep. I. Félegyháza, II. Kömlőd; — *vulpinus* Nyl. I. Félegyháza, Mesterszállás; — *pulchellus* Schk. I. Félegyháza; — *variegatus* Oliv. I. Félegyháza.

Eriades truncorum L. I. Félegyháza; — *florisomnis* L. I. Félegyháza.

Osmia rufa L. I. Budapest, Félegyháza, II. Visegrád; — *cornuta* Latr. I. Budapest, Békásmegyer, Félegyháza, Csongrád, II. Kömlőd, III. Putnok, V. Marosceze, VI. Dubova; — *coerulescens* L. et *melanogastra* Spin. I. Félegyháza; — *fulviventris* Panz. I. Budapest, Félegyháza, II. Kömlőd; — *Solskyi* Mor. I. Félegyháza; — *alunca* Panz. I. Budapest, Félegyháza, III. Putnok; — *aurulenta* Panz. I. Félegyháza, II. Visegrád.

Lithogus chysurus Fonsc. I. Félegyháza.

Megachile lagopoda L. I. Félegyháza; — *maritima* K. I. Félegyháza, III. Putnok; — *Hullughbilla* K. I. Budapest, Félegyháza, II. Kömlőd, III. Putnok; — *criceborum* Lep. I. Félegyháza, VI. Apatin; — *centuncularis* L. I. Félegyháza, III. Putnok; — *argentata* Fabr. I. Félegyháza; — *apicalis* Spin. I. Budapest, Félegyháza.

Anthidium manicatum L. I. Félegyháza, III. Putnok; — *cingulatum* Latr. I. Félegyháza; — *florentinum* Fabr. I. Budapest, Csongrád, Félegyháza; — *tenellum* Mocs. I. Félegyháza; — *strigatum* Panz. I. Budapest.

Prosophis gemalis Thoms. et *sinuata* Schk. I. Félegyháza.

Sphécodes fuscipennis Germ. et *piliformis* Thoms. I. Félegyháza; — *puncticeps* Thoms. II. Majk; — *rufescens* Fourc. I. Félegyháza.

Psithyrus rupestris Fabr. I. Budapest, Rákospalota, Félegyháza,

Csongrád, Békásmegyér, II. Visegrád, Kömlőd, Majk, III. Putnok, V. Riusor; — *barbutellus* K. I. Budapest, Tisza-Alpár, V. Riusor, VI. Apatin; — *maxillosus* Klug. V. Riusor; — *vestalis* Fourcr. I. Budapest, Tisza-Alpár, II. Kömlőd, V. Riusor.

Melecta armata Panz. I. Budapest, Bekásmegyér, Félegyháza; — *luctuosa* Scop II. Kömlőd.

Crocisa ramosa Lep. et *truncata* Pérez. I. Félegyháza.

Nomophila fucata Panz. I. Félegyháza; — *verna* Schmied. I. Budapest; — *Schmiedeknechti* Schmied, — *rhenana* Mor. *distinctuenda* Mor. et. *armata* H. S. I. Félegyháza; — *femoralis* Mor. I. Budapest.

Blastes brevicornis Panz. II. Kömlőd.

Coeliorys afra Lep. I. Félegyháza; — *acuminata* Nyl. I. Budapest, Félegyháza; — *rufescens* Lep. I. Félegyháza, II. Kömlőd.

Stelis aterrima Panz. I. Budapest, Félegyháza, II. Kömlőd, III. Putnok.

Ferdinánd bolgár fejedelem lepkevadászaton.

Irtá Uhryk Tirudar.

F. é. június havában barátomtól Kovács Ödön-től, nagy-
rőcezi tanulótól levelet kaptam, melyben Ferdinánd bolgár fejedelemmel való találkozását írja le.

Ferdinánd fejedelemről mint lepkésről sokat hallottunk és és olvastunk is már, mindazonáltal érdekes őt lepkevadászaton látnunk. Tudjuk, hogy a fejedelem minden évben nagy előszeretettel keresi fel magyarországi birtokát, a hol fesztelenül szentelheti magát a vadászatnak és lepkészetnek. A birtokához tartozó gyönyörű fekvésű Murányvár gyakran képezi a fejedelem kirándulásainak célpontját s a fentemlített találkozás is ott történt.

Erről azonban hadd szóljon a levél.

N.-Rőcze, 1905. június 25. én.

Kedves Barátom! Nevezetes napra virradtam ma. Hogy számodra még egypár *Apollo*-t is hozzak, ma délután neki indultam Murány várának. Fölértem a romok alatti erdőőri lakhoz, a honnan az egész völgyet végig lehet látni, melynek gyepes lejtője van. Az őrházhoz pislantok, hát látom az egész erdőőri familiát künnállani s a családfőt egy rozsgukkerhez csimpszkedni.

Jó napot kívántam nekik, mire az asszony, ki magyarul is tudott, kérde, hogy nem tudom-e, hogy a bolgár fejedelem itt van? — Már honnan tudnám, hogy erre van, mondtam. — Pedig itt van, ott fog lepkét a völgyben és ilyenkor nem szabad feljönni. — No, ha ott lenn van, akkor ide ugyan bajjal jön föl, feleltem, s nem oly nagy baj, ha fölmegeyk. — Hát csak menjen föl, de ne tessék sokáig maradni.

Föl is mentem a várba, de *Apol'o*-nak még hire sem volt s mérgemben eltölték ott lepkészve vagy másfél órát. Lefelé jövet látom, hogy jön ám a bolgár fejedelem, utána két szolga, az egyik egy fehér lepkehálóval a kezében. Eleinte nem akartam hinni szemimnek, hogy a csudába kerültek ezek ide föl. Hamarjában nem tudtam, elszeleljek-e innen, vagy eleibe menjek. Gondoltam már csak feleszavaram a hálómát és lejebb megyek, valami jobb helyen megállok s tűzök, a míg csak el nem zavarok. Úgy is tettem s megálltam tőlük vagy 60 lépésnyire.

A fejedelem mind közelebb jött, én pedig csak úgy sandítottam feljűk a kalapom karimája alól, nem tudtam, hogy tudomást végyek-e már róluk, vagy nem. Midőn már csak 40 lépésnyire voltak, gondoltam észreveszem már s megeresztém a fedőmet amúgy beesületesen, mire Ferdinánd fejével biczczentett.

Már csak 20 lépésnyire lehetek, mikor rám ordít tótul egyik kísézője, hogy „skagyeszi!?” (hová való?) Érteni értettem, de mondok ez igen dühösen ordítoz itt, jó lesz semmiféle nyelven se érteni. Hallgattam hát, de megint rám ordított, mire odakiáltottam, hogy hiába ordít, mert nem értek tótul. Erre magyarul kérdett, hogy honnan jövök s mit csinálók itt? — Csak körülnézni jöttem ide, feleltem. Azt mondja erre a fejedelemnek, hogy valami diák volnek s aztán nagy hetykén oda szól nekem, hogy tessék lemenni.

Erre már a fejedelem is megszólalt. „Ne menj, gyere ide“ s nagyot intett maga felé a karjával. Eleibe ballagtam, kalapomat a hónom alá csapva. „No, mit fogtál?“ s bele néz a gyűjtődobozomba. „Ah, egy *Lucilla*! igen érdekes, hol fogtad?“ Láttam, hogy talan jobban beszél németül, hát úgy kezdtem csörögni, a mi őt nagyon meglepte. Később a *Lucilla* föléledt és csapkodni kezdett szárnyaival. „Ah még nem halt meg?“ kérdé Ferdinánd. Nem — mondtam — s megnyomtam a csíptetővel.

A fejedelmet minden lepkém érdekelte, még a *Sibylla* is. Ő maga két *L. Populii* fogott, mindkettő szép példány volt, egész el volt velök telve, ő csak ezekért jött ide, mint mondta, mert *L.*

Populi csak ebben a völgyben akad. Nem is akarta elhinni, mikor mondtam, hogy a rózei patak partján jó csomót foghat össze.

Az *Appollo*-król is beszéltünk s nagyon csodálkozott, hogy én nappal fogom azokat, mert ő csak éjjel lámpással szedi a *Car-duus* nutansról.

Nehány *N. Plantaginis* is volt a dobozomban, s ezek közül egy kifogástalan példányt kegyesen elfogadott tőlem. Minutia tünet is megnézte s megjegyzé, hogy elfélékkel ő még nem foglalkozott. Végül kezét nyújtott és elváltunk. Lepke az idén kevesebb van mint tavaly stb. A viszontlátásig ölel

Ölön.

Különfélék.

Bogárcsapda. Normand K francia bogarász sokszor használt csalétket a bogarak fogására s azt tapasztalta, hogy kivált a *Histeridák* nem szállnak közvetlenül a csalétekre, hanem némi távolságban attól a földre ereszkednek s úgy mászva igyekeznek a kitett csalétekhez, vagy elszállnak, mielőtt meg lehetne őket fogni. Ehhez képest oly csapdát eszelt ki, mely a bogarak tovaszállását lehetetlenné teszi. Erre a célra nagyobb bádogedénybe tölcsért helyezett, mely az edényt szorosan elzárta és melynek alul elég bő nyílása volt arra, hogy a behulló bogarak be ne tönjék. Az edényt tölcsérestül a földre ásta és befödte ritka rostával, melynek közepére helyezte a kitett hullat. Az ennek bűze által odacsábított bogarak, a mint azt megközelíteni igyekeztek, a rostán át a tölcsérbe s abból az alatta levő edénybe estek, a melyből nem volt menekvésük. Egy éj folyamán száznál több rovar került így a csapdába; legtöbb volt a *Histerida*, de akadt sok *Dermestida*, *Staphylinida*, *Scarabaeida*, *Tenebrionida* és *Carabida* is. A csalétket macskák, tyúkók és eső ellen védendő, Normand ritka sodronyrácsossal vette körül és némi kis földellett látta el.

„**Antidustol**“ a neve oly chemiai praeparatumnak, mely sóp-résnél alkalmazva a porképződést lehetetlenné teszi, a mellet teljesen megtisztítja a padlót (felmosás nélkül, a mely fölösleges), tiszta, pormentes és ozonos levegőt állít elő, antiseptikus hatású, a bakteriumokat és káros rovarokat pedig elpusztítja. Kivált múzeumi

helyiségekre nézve igen alkalmas. Gyártja Kriens H. chemiai gyára Oberlahnstein a. Rh., ára 20 kgr. 5, 50 kg. 10 márka.

A mimicry hívei azt állítják, hogy a *Saturnia Pyri*-nek azért van minden szárnyán oly feltűnő nagy szemfoltja, mert ezekkel a szemekkel képes támadó ellenségeit, kivált a madarakat megfélemlíteni, elriasztani. Dr. T r o s t gráci ri orvos az ellenkezőt tapasztalta. Egy parasztház ulvarában észrevette, hogy néhány tyúk csőrével teljes erővel vágott a földön fekvő tárgy felé. Ez a tárgy jól kifejlett nagy *Pyri*-bím volt, mely ugyancsak igyekezett szemfoltjait érvényre juttatni, de a tyúkok azoktól egyáltalában nem ijedtek meg, sőt a lepkét irgalom nélkül össze-vissza szabdalják. Ez az eset — úgymond a megfigyelő — mégis csak némi kételyt támaszt a riasztó rajzolat gyakorlati értéke iránt.

Troides paradisea. Ennek a gyönyörű lepkének rendkívül csökkent az értéke. A nem rég felfedezett lepke első példányaiért darabonkint 600 márkát fizettek, ma egy zittai kereskedő párját 25 márkáért kínálja, Sic transit gloria mundi!

A dongokról é tekezik Hoffer E. Egyik rovarnemben sem oly feltűnő a test színének variálása, mint a dongóknál. Csaknem minden faj található világos és sötét színű ruházatban. De nem csak az egész test színe változó, hanem egyes testrészek is különböző színűek lehetnek ugyanazon faj példányain. Vannak oly fajok, melyek fara vörös vagy fehér, sőt fekete is. Rendkívül változó pl. *Bombus lapidarius*, melynek nőténye nálunk bársonyfekete, vörös farral, míg az ázsiai *B. eriophorus*-é vörös farú s a mellett csaknem egészen hófehér szőrökkel borított; az átmeneti alakok (*B. caucasicus*, *Siebeli*, *incertus*) a mellett bizonyítanak, hogy mindezen színbeli varietások egyetlenegy fajhoz vonandók. Az okokat és törvényeket, melyek által eme változások létrejönnek, nem ismerjük pontosan, általában azonban alighanem jogosan feltehető, hogy azok oka a különböző éghajlati viszonyokban keresendők, minők a melegség és hidegség, a világosság és sötétség, a szárazság és nedvesség. Szerzőnek sikerült kísérleti úton a közönséges *Bombus agrorum*-ot erős napfény, világosság és nedvesség rahatása által a sárga var. *floralis*-szá változtatnia és viszont ezt a napfény és világosság megvonásával a közönséges alakra, sőt a var. *minorum*- és var. *tricuspis*-szá. Más dongófajról, a *Bombus cognatus*-ról megjegyzi szerző, hogy csak madár- és mókusfészkekben tanyázik, és hogy röptében a legerősebb szél sem gátolja. Nevezetes, hogyan akad ez a dongó a szélből a fáról levert fészkére: hosszas keresgélés után ugyanis a fészek helyéről leereszke-

dik a fatörzs mentén a földre s ott megtalálja fészket. Végül megjegyzi, hogy szőrözött rovarok teljes gyűjteményében szükséges, teljesen ép példányok mellet kevésbé és erősen kopott példányokat is tartani, az összehasonlítás kedvéért.

A lepkék nemzőszerveiről értekezett Jordan K. a londoni entomologiai társulatban. A systematikusok régtől fogva e mai napig azt állították, hogy minden fajnak nemzőszervei változatlanok és mindig egyformák, úgy hogy alakok, melyek ebben a tekintetben eltérnek, külön fajoknak tekintendők. Szerző azonban tíz évi kutatás folyamán azt tapasztalta, hogy a penis alakjában igenis fordulnak elő eltérések és hogy ez a variabilitás független más szervekétől, pl. a szárnyakétól. Külsőleg egészen eltérő egyedek rendes nemzőszervekkel bírnak és viszont e tekintetben eltérők rendes habitusúak. Szerző azt is tapasztalta, hogy a nemzőszervek geographiai variabilitása a szárnyakéval együtt jár. A variabilitás lehet tehát geographiai és nem geographiai, vagyis lehet individualis vagy fajta jelleg. A horodimorph fajoknál pl. a *Papilio Xuthus* nemzőszervei csekély mértékben bár, de többnyire határozottan eltérnek a nyári ivadékétól. Ez bizonyára legjobb bizonyítéka annak, hogy a nemzőszervek nem tekintendők biztos faji jellemnek. A jelenségnek magyarázatát nem adhatjuk. Ezen megfigyelés folytán mindenesetre megszűnik a jogosultsága néhány oly fajnak, melyek csupán a penis különbözősége folytán állítottak fel. A bogarakra nézve már régen kimutatta Born, hogy a penis alakja nem megbízható faji jellem.

Rovarfogás automobilon. Erre a célra Normand K. francia rovarász az automobil elülső védőablakát kerettel helyesítette, melyhez lepkéhálót erősített. Kivált alkonyatkor való menetek alkalmával a háló csakhamar megtelik mindenféle rovarral, s egy óra lefolyása alatt többet lehet fogni, mint a mennyit egy nap alatt ki lehet praeparálni. Az összes bogárcsaládok képviselve vannak, különösen a Staphylinidák, Clavicorniak és Aphodidák.

A keresztespók mint időjós az év kellemesebb szakában felér egy légsúlymérővel. Ha a ház valamely zugában a keresztespók hálóját észre vesszük, gondoskodjunk, hogy ne zavarják. A keresztespók nagyon kedveli a napsugarat és szép időt. Ilyenkor mindig kerek hálójának középpontján tartozkodik, lesvén zsákmányát, mely legyekből s egyéb apróbb rovarokból áll. Minél szűkebbek a kifeszített háló szemei, mennél nagyobb fáradságot és gondot fordított tehát a pók annak elkészítésére, annál tartósabb szép időre

számíthatunk. Hogyha hálójának zsákszerű zugába — végső menedékhelyére — visszavonul, biztosra vehetjük, hogy a következő napon eső és szél várható. Ha rövidebb időre visszatér a háló közepére s amúgy felületesen javítgatja a hálót, melyet eső és szél megrongált, azután pedig ismét visszavonul, akkor változó marad az időjárás. Ha újra tartós jó időre van kilátás, akkor a pók fáradhatatlan szorgalommal kezdi alaposan kijavítani hálójának hézagait s e célra olykor annak egész részleteit szétszedi, a melyeken már a javítás nem segített volna. Hogyha a pók ily nagy munkát fordít hálójának jókarba helyezésére, akkor kétségtelen, hogy a következő napon szép idő lesz.

Irodalom.

Reitter, Edm., Sechzehn neue Coleopteren aus der palaearktischen Fauna. (Wiener Entom. Zeitg. XXIV, 1905, p. 241—251.)

Palaearktikus új fajok és fajváltozatoknak a leírása, melyek között hazánk faunaterületéről valók is vannak. Mindenekelőtt egy Sátoristyén Baranya-megyében gyűjtött Mycetophagida részére szerző új nemet és fajt állít fel, ezt *Satorystia Meschniggi*-nek nevezi. Itt meg kell említeni, hogy szerző Sátoristye helyett Satorystie-t ír, ennél fogva helytelen az új nem neve is, azt **Sátoristyea**-nak kell nevezni¹). Az *Oonthophagus ovatus* új fajváltozata (var. *grossepunctatus*) Ragusa-ból való, egy boszniai ormányos bogár (*Polydrusus impar* var. *vraniensis*) pedig a Prasor melletti Vranica planina-ról származik. Egy másik új ormányos bogár Horvátországból való, ez a *Foucartia Burghauseri*. Csiki Ernő.

Formánék, R., Eine neue Art der Rüssler-Gattung *Ptochus* aus Dalmatien. (Wiener Entom. Zeitg. XXIV, 1905, p. 261—262.)

Ptochus minimus nevű új faj részletes leírása. Ezt Spalato környékén Dr. Karaman Ede fedezte fel. Csiki Ernő.

¹ Nomen generis recte **Sátoristyea** scribendum, nomen enim loci inventionis Satoristye (non Satorystie) est.

Petri, Dr. Karl, Bestimmungs-Tabelle der mir bekannt gewordenen Arten der Gattung *Lixus* Fab. aus Europa und den angrenzenden Gebieten. (Wiener Entomolog. Zeitg. XXIII. 1904, p. 183—198; XXIV, 1905, 33—48, 101—116.) és külön Bestimmungs-Tabellen der europäischen Colopteren. Heft 55, Curculionidae II. Theil: Genus *Lixus* F. 1—62. I. Paskau 1904—5.)

Hazánkfia Petri Károly segesvári ág. ev. polgári iskola¹ igazgató, az ormányos bogarak szorgalmas tanulmányozója, e család egyik fajokban gazdag nemét tette újabban vizsgálatainak tárgyává. Ezen vizsgálódások eredménye a bécsi folyóiratban és most külön füzet alakjában is megjelent meghatározó kulcs, mely a palaearktikus *Lixus*-fajokat tárgyalja. Petri 168 fajt és fajváltozatot, ismertet dolgozatában és csak 13 faj maradt előtte ismeretlen. A *Lixus*-nemet négy alnemre osztja: *Phyllixus* Petri, *Hypolixus* Schh. *Lixus* s. str. és *Ileonus* Schh., melyek közül az első új. Az új fajok és fajváltozatok közül minket közelebről csak három érdekel, mert ezek faunánkból valók, u. m. *L. iridis* var. *caucasicus*, mely a Kaukázus, Ural, Dél-Oroszország és az Alexander-hegységen kívül hazánkban is előfordul, *L. algirus* var. *hungarus* Budapest-ről való és *L. bardanae* var. *scutulatus* magyarországi. Faunánkra új még a *L. lateralis* Panz., mely Horvátországban és *L. ascanii* var. *circumdatus* Schh., mely Magyarországon és Boszniában fordul elő.

Csikó Ernő.

Horváth, Géza dr., *Conspectus specierum generis Graphosoma*: Annales Mus. Nat. Hungarie. Vol. I. 1903. p. 345—354. — *Synopsis generis Doratura*: Ibid. p. 451—459. — *Monographia Colobathristinarum*: Ibid. Vol. II. 1904. p. 117—172. — *Species palaearticae generis Caliscelis*: Ibid. 378—385.

Tisztán rendszertani munkálatok, a melyek azonban a fellelt csoportokat kimerítően tárgyalják, igen becsesek és hálásan üdvözlendők. Így nyilatkozik róluk Speiser P. a „Zeitschrift für wissenschaftl. Insektenbiologie“ című folyóiratban. A *Graphosoma*-nem palaearktikus, 6 faia és 6 fajváltozata közül szerző kettőt, illetve egyet ír le ez alkalommal; legismertebb képviselőjéről, a piros-feketén csikozott *G. lineatum*-ról kimutatja, hogy az összes európai példányok a var. *italicum*-hoz tartoznak, a törzsfaj Észak-Afrikában fordul elő, állítólag Kórkizában is található. Ugyszintén tisztán palaearktikus a *Doratura*-nem biztos 8 faja, (a kilenezedik Perzsiából, valószínűleg nem tartozik ide), melyek Szibériától Fran-

cziaország- és Tunisig, sőt talán Angolországig is el vannak terjedve. Apró Cicadák ezek, melyek többnyire száraz, részben (2 faj) nedves réteken is tenyésznek; szerző 3 új fajt ír le. A Fulgoridákhoz tartozó *Caliscelis*-nem 7 faja közül (3 új) csak egy (ceyloni) nem palaearticus; egyébként Dél-Oroszországtól és Kis-Ázsiától Tunis-, Marokko-, és Spanyolországig fordulnak elő. A Lygacidákhoz tartozó *Colobathrista*-család eddigelé 3 nemre oszlott, melyek 18 faja Brazília-, Peru- és Bolíviában, másrészt Birmától Uj-Guineáig van elterjedve; szerző a fajok számát 52-re emeli (4 fajeltéréssel), melyek egyike a Fidzsi-szigeteken fordul elő. Ezek a fajok 12 nemre oszlanak (9 új); a 3 régebb és 4 új nem Amerikára szorítkozik, míg az indo-ausztráliai fajok kivétel nélkül újonnan felállított nemekhez tartoznak.

Koča, Gj., Popis tvrdokrilaca (kornjaša) Vinkovačke okoline. (Enumeratio coleopterorum circa Vinkovce (Slav.) inventorum.) Prilog fauni Hrvatske i Slavonije. (Glasnik Hrv. Naravosl. Društva. Zagreb, XVII., 1905. p. 1—96.)

Szerző, ki 15 éven át kutatta Vinkovce környékének bogarfaunáját, most hogy áthelyezés folytán az érdekes vidékről elkerült, összeállította az ott gyűjtött bogarak jegyzékét. A nagy szorgalommal összeállított jegyzékben mintegy 1400 faj és fajváltozat van felsorolva, az egyes fajoknál pedig megtaláljuk a termőhelyek felsorolását és egyéb jegyzeteket is. Sok érdekes adat között a jegyzékben néhány faunánkra új alakot is találunk. Ezek a következők: *Platyderus dalmatinus* Mill., *Acupalpus dorsalis* var. *salinus* Baudi, *Lioptota nigricentris* Thoms., *Anthoxia fulgurans* var. *azurescens* Lap., *Alophus elegans* Stierl. és *nictitans* Boh., *Echinocnemus confusus* Faust, *Tychius Kieschetteri* Tourm., *Miarus meridionalis* Bris., *Nanophyes nigritus* Gredl., *Phloeosinus bicolor* Brull., *Luperus rufipes* Scop., *Aphthona hilaris* Steph., *Micraspis sedecimpunctata* L. Egy faj, nevezetesen az *Athous longicornis* Cand. (Velikaról) valószínűleg téves meghatározás folytán került a jegyzékbe. Velikaról egy új fajt is említ szerző, a *Leptusa Kocae* Bernh.-t, melynek leírása ezideig azonban még nem jelent meg. A szép összeállítást csak felette sok sajtóhiba zavarja meg; a sok közül álljon itt egy-néhány: *Agrilus ruffo-villosum*, *hiopidulus*, *rgalis* Cüdae, *Tenebris*, *Otiorrhynchus*, *Elydroton*, *cardin*, *Eirrehinus*, *Phytobius*, *Brodybatus*, *Anthribidae*, *cyaniformis*. *pinei* (— *junci*) stb., legsikerültebb pedig az, hogy *Elleschus* helyett *Trechus* áll. A katalogust a nemek tárgymutatója zárja be.

Csiki Ernő.

Košanin, Nedeljko : Index Coleopterorum Museo historico-naturali serbico. Belgrad, 1904, p. 1—26.

A szerb országos múzeum, melyet Péter király megkoronáztatása alkalmával alapítottak és nyitottak meg, siet gyűjteményeinek jegyzékét közzétenni. A madarak után most a Košanin összeállította bogárjegyzék látott napvilágot, melyben 871 fajnak termőhelyeivel együtt való felsorolását találjuk. A Szerbia faunájának megismerésére fontos kis dolgozat előszavában szerző rövid átpillantást nyújt a Szerbia bogárfaunájára vonatkozó irodalomról, melyet Frivaldszky Imre 1835-ben megjelent közleménye nyit meg. Kivüle még Pancič, Schaum, Kraatz, Bobič, Apfelbeck és Csiki publikáltak Szerbia bogárfaunájára vonatkozó adatokat. *Csiki Ernő.*

*

Reitter, Edmund, Bestimmungs-Tabelle der palaearktischen, mit Athous verwandten Elateriden (Subtribus Athouina), mit einer Uebersicht der verwandten Coleopteren-Familien: Sternoxia und mit einem Bestimmungsschlüssel der Gattungen der Elateridae. (Verh. naturf. Ver. Brünn, Bd. XLIII, 1905, p. 1—122.)

Szerző a *Sternoxia* csoportba tartozó családok (*Buprestidae*, *Throscidae*, *Eucnemidae*, *Ceroophytidae*, *Elateridae*, *Phylloceridae*, *Cebrionidae*) meghatározó kulcsával vezeti be legújabb meghatározó könyvecskéjét, mely a pattogó bogarak egyik kissé elhanyagolt csoportját (*Athouina*) tárgyalja. Az Elateridák családja 6 alcsaládra oszlik (*Agrypnini*, *H-mirrhypini*, *Ludiini*, *Cardiophorini*, *Elaterini*, *Denticollini*), ezeknek és az összes nemek meghatározó kulcsa szintén bennfoglaltatik e füzetben. Az Athouinák az Elaterinik egyik csoportját képezik, melybe a következő nemek tartoznak *Limonicus* Reitt., *Limonius* Eschsch., *Pheletes* Kiesw., *Athouinus* Reitt., *Leptoschema* Horn., *Melanathous* Reitt., *Harminius* Fairm., *Athous* Eschsch. és *Athousius* Reitt. Faunaterületünkről is több új alakot írt le és említett először a szerző, ezek a következők: *Harminius undulatus* De Geer var. *limbaticollis* Motsch. (Erdélyi havasok, Kapela), *Athous densatus* Reitt. n. sp. (Dalmácia, Hercegovina), *A. vittatus* F. var. *tennevittatus* Reitt. n. var. (Kárpátok, Bosznia), *A. Mülleri* Reitt. n. sp. (Erdély), *A. angulifrons* Reitt. n. sp. (Kárpátok), *A. carpathicus* Reitt. n. sp. (Radnai havasok), *A. circumscriptus* Cand. v. *subrubricus* Reitt. n. var. (Bosznia: Nevesinje, Ilidze), *A. Leonhardi* Reitt. n. sp. (Hercegovina), *A. jejunus* Kiesw. (Croatia), *A. singularis* Reitt. n. sp. (Dalmácia; Ragusa), *A. cavi-*

formis Reitt. n. sp. (Dalmácia, Hercegovina, Bosznia), *A. Meuseli* Reitt. n. sp. (Bosznia), *A. serbicus* Reitt. n. sp. (Bosznia), *A. Goubauxi* Reitt. n. sp. (Dalmácia: Meleda szigete), *A. picipennis* Reitt. n. sp. (Erdély, Bánság), *A. carpathophilus* Reitt. n. sp. (Kerzi hegység Fogaras megyében), *A. plaqipennis* Reitt. n. sp. (Orsova). A faunakatalogusban felsorolt fajok közül a *Limonijs Lythrodcs* Germ. és *L. aeneoniger* De Geer a *Pheletes* Kiesw. nembe tartozik, továbbá az Athousok közül *A. impressifrons* Hampe a *Leptoschema* Horn és *A. undulatus* De Geer a *Harminius* Fairm, nembe. Megváltoztandók azonkívül a következő nevek: *A. rhombcus* Ol helyett a régibb *villosus* Fourcr., *A. niger* auct. non L. = *hirtus* Hbst. A var. *alpinus* Redtb. = *niger* L., mely egyúttal a törzsfaj és ehhez teendő mint fajváltozat *scrutator* Hbst. *A. circumductus* Mén. nálunk nem fordul elő, a mit annak tartottak, az mind *circumscriptus* Cand., *Athous transsylvanicus* Friv. = *Ludius montivagus* Rosh., tehát törlendő.

Csiki Ernő.

Reitter, Edm., Neun neue Coleopteren aus der palaearktische Fauna (Wiener Entom. Zeitg. XXIV, 1905, p. 201—206.)

Kilencz új bogárfaj leírása (kettő egyszersmind két új nem képviselője). Ezek közül az egyik *Homaloplja Fritschi*, Boszniából (Ljubinjé) való és a *H. marginata* közeli rokona vagy talán fajtája is.

Csiki Ernő.

Reitter, Edm., Übersicht der Arten der Coleopteren-Gattung *Pilemia* Fairm. aus der palaearktischen Fauna. (Wiener Entom. Zeitg. XXIV, 1905 p. 239—240.)

Az eddig ismeretes és egy új sziriai *Pilemia*-faj (*Wawerkana*) meghatározására szolgáló táblázat, melyben a *P. hirsutula* Fröl. és *tigrina* Muls. fajok termőhelyeként Magyarország is említettik.

Csiki Ernő.

„ROVARTANI LAPOK“

XII. Band. 9. Heft. November 1905.

S. 177. **E. Csiki**: *Neue Beiträge zur Käferfauna Ungarns*. Verfasser bringt einen 7. Nachtrag zum Käferkatalog von Kuthy (Fauna Regni Hungariae. Kuthy, Coleoptera). Einige der für die Fauna neuen Arten verdankt Verfasser den Herren F. Wachsman und J. Hajóss. Den Arten sind die Fundorte beigelegt.

S. 180 **L. v. Aigner-Abafi**: *Die Tagfalter Ungarns VII. Pieris Daplidice* L. in 2—3, stellenweise in 4 Generationen in grossen Exemplaren (40—47 mm.), die var. *Bellidice* O. nur 35—40 mm. *Euchloe Belia* Cr. und var. *Ausonina* Hb. nur in Kroatien und Dalmatien; *E. Cardamines* L. stellenweise auch in II, schwächerer Generation mit Übergängen zur ab. *Turrilis* O. und var. *Alberti* Hoffm., seltener ab. *immaculata* Pabst.

S. 183. **J. Schenk**: *Die landwirthschaftliche Bedeutung der Saatkrähe*. Über die landwirthschaftliche Nützlichkeit oder Schädlichkeit der Saatkrähe (*Corvus frugilegus*) sind die Ansichten noch immer sehr getheilt. Um hierüber auf Grund authentischer Daten Gewissheit zu erhalten, traf O. Herman, Vorstand der Ornithologischen Centrale von Ungarn folgende Massnahmen: I. Erliess er an alle staatliche landwirthschaftliche Berichterstatter, Forstbehörden, landwirthschaftliche Vereine und ungarische Ornithologen einen Fragebogen, ob die Saatkrähe nützlich oder schädlich sei? Die meisten Landwirth: erklärten den Vogel für schädlich, weil er die Frühlings- und Herbstsaatkörner aufließt, die jungen Maispflanzen ausjätet und auch den reifenden Mais angreift. Dagegen aber erhoben sich auch Stimmen, welche die überaus nützliche Wirksamkeit des Vogels betreffs Vertilgung der schädlichen Insekten betonten. Daraufhin wurde 2. der tüchtige Landwirth und Ornithologe Hauer, Grossgrundbesitzer im Komitate Pest, auf dessen Besetzung sich eine sehr grosse Krähen Kolonie befindet, ersucht, die landwirthschaftliche Bedeutung der Krähe in den wichtigsten Zeiten des Jahres zu beobachten. Diese Beobachtungen sind im XI. Bd. der „Aquila“ erschienen. 3. Wurde T. Csörgey, Adjunkt der Orn. Centrale nach dem Komitate Torontál exmittirt, um dort die Frage bei der Frühlings- und Herbstsaat, sowie bei der Maisreife zu studieren. Auch er hat in „Aquila“ XI. Bericht erstattet. Demnach lässt sich die Bedeutung der Saatkrähe folgendermassen feststellen. *Im Winter* ist sie fast ebenso schädlich, wie nützlich, greift die Stroh- und Spreuvorräthe, sowie die Maismagazine an, durchsucht aber auch den am Feld liegenden Dünger, um die darin überwintern den Insekten, namentlich die so schädliche Werre zu vertilgen. *Im Frühling* ist die Krähe überwiegend nützlich und entfaltet eine Wirksamkeit, gegen welche all der von ihr verursachte Schaden gleich Null ist. In Maasen vertilgt er *Zabrus gibbus*, *Cleonus punctiventris*, Maiskäfer und deren Larven, *Agrotis*-Raupen und andere

Schädlinge. In manchem Magen wurden 50 Agrotis-Raupen, 27 Maiskäfer und andere Insektenreste gefunden. Die Saatkrähen und ihre ewig hungrigen Jungen vertilgen eine geradezu unermessliche Menge von Insekten, deren Überhandnehmen sie Schranken setzen. Ohne sie wäre die Landwirthschaft in der ganzen grossen ungarischen Ebene in wenigen Jahren zu Grunde gerichtet. Ausser Insekten finden sich aber auch Getreidekörner in den Mägen, die theils aus thierischen Excrementen berrühren, theils verstreute oder auf der Oberfläche verbliebene Saatkörner sind. Von den Maisflanzen werden nur die vergilbten, von Raupen angegriffenen ausgejätet, um die Raupen zu erlangen. *Im Sommer* ist die Saatkrähe nützlich, weil sie nicht nur zahllose Heuschrecken u. dgl. vertilgt, sondern auch Parasiten der Haustiere vertilgt, so die Zecken und Fädenwürmer der Schafe, die Würmer der Schweine, die Bandwürmer der Hunde u. s. w. *Im Herbst* vertilgt die Krähe wieder die Saatfeinde, besonders die Mäuse (in manchem Magen fand man 5 Mäuse); in reifenden Mais verursacht sie allerdings Schaden, der aber unbedeutend ist gegen jenen, welchen die Hamster anrichtet und den man gewöhnlich der Saatkrähe zuschreibt. Im Ganzen wird der von der Krähe verursachte Schaden hundertfach ersetzt durch den ihr zu dankenden Nutzen. Man muss den Schaden als eine Kapitalanlage betrachtet, die sich, um eine Ziffer zu sagen, mit 1000 oder 10000 %o verzinst.

S. 186. **Dr. E. Vangel:** *Beiträge zur Insektenfauna von Ungarn* III. Hymenoptera III. Schluss.

S. 189. **T. Uhryk:** *Ferdinand Fürst von Bulgarien auf der Schmetterlingsjagd.* Auf seinem Gut bei Murányvár (Ungarn) pflegt der Fürst dem Fange von Schmetterlingen obzuliegen. Der junge Lepidopterologe *E. Kovács* beschreibt eine Begegnung mit ihm. Der Fürst interessirte sich lebhaft für seine Ausbeute und erwähnte, dass er *P. Apollo* nur Nachts mit Lampe fange.

Kleinere Mittheilungen.

S. 191. **Das Ködern von Käfern** nach K. Normand.

S. 191. **Antidustol** zum Reinhalten von Fussböden.

S. 192. **Saturnia Pyri.** Dr. Trost in Graz bemerkte, dass Hühner einen Falter zerhackten und führt dies Beispiel an, um darzuthun, dass die Warnzeichnung wenig praktischen Erfolg hat.

S. 192. **Über die Variabilität der Bombiden** nach E. Hoffer.

S. 193. **Über die Genitalien der Lepidopteren** nach K. Jordan.

S. 193. **Die Kreuzspinne als Wetterprophet.**

Literatur.

S. 194—198. Publicationen von E. Reitter, R. Formánek, K. Petri, G. Horváth, G. Koča, N. Košanin.

— Dasselbe Werk. V. Abtheilung: Wagner, J. A., Die Säugethiere in Abbildungen nach der Natur mit Beschreibung usw. Mit 51 colorirten Tafeln. 1855 100—
 Daran einzeln die Monographie: 30—

Wagner, J. A. Naturgeschichte des Rindes. Mit 18 schwarzen Kupfertafeln. 1837 28 80
 B. Vögel. 5—

Schäffer, J. Chr., Elementa ornithologica etc. Mit 70 colorirten Tafeln. Ed. sec. 1779 von Spix, J. B., Avium species novae, quas in itinere annis 1817—20 per Brasiliam etc. suscepto collegit et desor. J. B. de S. 2 Bände. 1825. 1840. Mit 222 colorirten Tafeln 60—
 756—
 180—

C. Amphibien.

Schoepf, J. D., Historia testudinum etc. 1792—1801. Mit 35 colorirten Tafeln 45—
 — Dasselbe Werk. Deutsche Ausgabe. 1792—1801. Mit 35 colorirten Tafeln 15—
 von Spix, J. B., Serpentium Brasilensium species novae etc. Mit 26 colorirten Tafeln. 1824 45—
 — Species novae lacertarum etc. Mit 30 colorirten Tafeln. 1840 96—
 — Species novae testudinum etc. Mit 17 colorirten Tafeln. 1824 103,50
 — Species novae ranarum etc. 22 colorirte Tafeln (ohne Text) 40—
 — Species novae ranarum etc. 22 colorirte Tafeln (ohne Text) 16—
 — Species novae ranarum etc. 22 colorirte Tafeln (ohne Text) 10—

D. Fische.

von Spix, J. B., et Agassiz, Selecta genera et species piscium, quos In itinere per Brasiliam peracto coll. etc. Mit 96 colorirten Tafeln 220—
 90—

E. Insekten. — Gliedertiere. — Schattlere.

Burmester, H., Genera quadam insectorum. Vol. 1. Rynchocha. Mit 40 colorirten Tafeln. 1838—1846. (Mehr nicht erschienen) —
 Esper, E. J. C., Die (europäischen) Schmetterlinge. 5 Theile in 7 Bänden nebst 4 Supplementen. Mit 441 colorirten Tafeln. 1829—1839 520—
 — Die ausländischen Schmetterlinge. Mit 66 colorirten Tafeln. 1830 100—
 Hübner, L. A., Bestimmung der Esperschen Schmetterlinge etc. 1854. (Für die Abnehmer der Esperschen Werke gratis) 4—
 1,50
 Jördens, J. H., Entomologie und Helminthologie des menschlichen Körpers etc. 2 Bände mit 22 colorirten Kupfern. 1801. 1802 63—
 Panzer, G. W. Fr., Beiträge zur Geschichte der Insekten. Mit 7 colorirten Tafeln. 1802 12—
 Schäffer, J. Chr., Icones insectorum circa Ratisbonam indigenorum etc. 3 Bände mit 280 colorirten Tafeln. 1804 180—
 — Hierzu: Panzer, G. W. Fr., Systematische Nomenclatur zu Schäffers Ic. ins. etc. 3 Theile. 1804. (Wird den Abnehmern des Schäfferschen Werkes an Stelle des dazu fehlenden Textes gratis geliefert.) 18—
 — Elementa entomologica. Mit 140 colorirten Tafeln. 3. Aufl. 1780 60—
 20—

Melleklet a „Rovartani Lapok“ 1905. 9. füzetéhez.

Verlag von Chr. Herm. Tauchnitz in Leipzig.

(Früher T. O. Weigel Nachf.)

NEUES VERZEICHNIS

VON

naturwissenschaftlichen Werken

mit sehr erheblicher

Ermässigung der bisherigen Preise.

Dieses Verzeichnis macht früher ausgegebene unglültig. — Die Ausführung von Bestellungen auf die hier verzeichneten Werke hängt von dem (meist geringen) Vorrath davon ab. — Die ermässigten Preise bleiben bis auf Widerruf in Kraft. — Wo nicht anders angegeben, sind die Werke geliefert; sie befinden sich ausnahmslos in gutem, ungebrauchtem Zustande.

ZOOLOGIE.

A. Säugthiere.

Früherer
Ladenpreis

*/

Ermässiger
Preis

*/

Schreber, J. Chr. D., Die Säugthiere in Abbildungen nach der Natur mit Beschreibung.

7 Theile u. 1 Supplementband in 4 Abtheilungen. 1775—1847. Mit 736 (zumeist colorirten)

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társula Ára 35 kor., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasítás állatok kítőmesére s eltartására, és csontvázak készítésére, ábrákkal 1. kor 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjúság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk íémdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *A. Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhryk,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Berge,* Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről. 3 tábl. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Adatok a hazai féltörpűek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza. 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K. és Kulczyński L.* Araneae Hungaria 3 kötet 24 kor. — *Herman Ö.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Lendl A.* A pókok, különösen a kerekháló-pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországon eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus-fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor

Legújabb árjegyzékem,

mely több ezer, jól meghatározott és praeparált európai, különösen magyarországi bogárfaj felsorolását tartalmazza, megjelent és kívánatra bérmentve küldöm meg.

Tavarnok, u. p. Nagy-Tapolcsány

Kelecsényi Károly

Mellekiet a „Rovartani Lapok“ 1905. 9. füzetéhez.

Verlag von Chr. Herm. Tauchnitz in Leipzig.

(Früher T. O. Weigel Nachf.)

NEUES VERZEICHNIS

von

naturwissenschaftlichen Werken

mit sehr erheblicher

Ermäßigung der bisherigen Preise.

Dieses Verzeichnis macht früher ausgegebene unbillig. — Die Ausführung von Bestellungen auf die hier verzeichneten Werke hängt von dem (meist geringen) Vorrat davon ab. — Die ermäßigten Preise bleiben bis auf Widerruf in Kraft. — Wo nicht anders angegeben, sind die Werke geliefert, sie befinden sich ausnahmslos in gutem, ungebrauchtem Zustande.

ZOOLOGIE

A. Säugethiere.

Schreber, J. Chr. D., Die Säugethiere in Abbildungen nach der Natur mit Beschreibung. 7 Theile u. 1 Supplementband in 4 Abtheilungen. 1775—1847. Mit 736 (zumeist colorirten) Tafeln.

— Dasselbe Werk. V. Abtheilung: Wagner, J. A., Die Säugethiere in Abbildungen nach der Natur mit Beschreibung usw. Mit 61 colorirten Tafeln. 1835

— Daraus einzeln die Monographie:

Wagner, J. A. Naturgeschichte des Rindes. Mit 18 schwarzen Kupfersteln. 1837

B. Vögel.

Schäffer, J. Chr., Elementa ornithologica etc. Mit 70 colorirten Tafeln. Ed. sec. 1779 von Spix, J. B., Avium species novae, quas in itinere annis 1817—20 per Brasiliam etc. suscepto collegit et descrip. 1. B. de S. 2 Bände. 1825. 1840. Mit 222 colorirten Tafeln

C. Amphibien.

Schoepf, J. D., Historia testudinum etc. 1792—1801. Mit 35 colorirten Tafeln. — Dasselbe Werk. Deutsche Ausgabe. 1792—1801. Mit 35 colorirten Tafeln.

— von Spix, J. B., Serpentinum Brasiliensium species novae etc. Mit 26 colorirten Tafeln. 1824

— Species novae testudinum etc. Mit 50 colorirten Tafeln. 1840

— Species novae testudinum etc. Mit 17 colorirten Tafeln. 1824

— Species novae ranarum etc. 22 colorirte Tafeln (ohne Text)

D. Fische.

von Spix, J. B., et Agassiz, Selecta genera et species piscium, quos in itinere per Brasiliam peracto coll. etc. Mit 96 colorirten Tafeln

E. Insekten. — Gliedertiere. — Schattiere.

Burmester, H., Genera quaedam insectorum. Vol. 1. Rynchota. Mit 40 colorirten Tafeln. 1838—1846. (Mehr nicht erschiene)

Esper, E. J. C., Die (europäischen) Schmetterlinge. 5 Theile in 7 Bänden nebst 4 Supplementen. Mit 441 colorirten Tafeln. 1829—1839

— Die ausländischen Schmetterlinge. Mit 66 colorirten Tafeln. 1830 (Für die Ab-

Hänich, L. A., Bestimmung der Esper'schen Schmetterlinge etc. 1854. (Für die Ab-

nehmer der Esper'schen Werke gratis)

Jördens, J. H., Entomologie und Heimathologie des menschlichen Körpers etc. 2 Bände mit 22 colorirten Kupfern. 1801. 1812

Panzer, G. W. Fr., Beiträge zur Geschichte der Insekten. Mit 7 colorirten Tafeln. 1802

Schäffer, J. Chr., Icones insectorum circa Ratisliam Indigenorum etc. 3 Bände mit 280 colorirten Tafeln. 1804

— Hierzu: Panzer, G. W. Fr., Systematische Nomenclatur zu Schäffers Ic. Insa. etc.

3. Theile. 1804. (Wird den Abnehmern des Schäfferschen Werkes an Stelle des dazu

gehörenden Textes gratis geliefert)

— Erimenta entomologica. Mit 140 colorirten Tafeln. 3. Aufl. 1750

	Früherer Ladenpreis fl.	Ermäßigerter Preis fl.
	804	400
	100	30
	25.80	5
	60	12
	796	180
	45	15
	45	15
	96	30
	103.50	30
	40	16
	—	10
	220	90
	—	30
	520	200
	100	50
	4	1.50
	63	15
	12	4
	180	90
	18	3
	60	20

Früherer Ladenpreis	Ermäßigter Preis
5.—	1.—
6.—	1.—
6.—	1.—
90.—	20.—
27.—	6.—
50.—	15.—

Schmiedlein, G. B., Vollst. Lehrbegriff der Entomologie. I. Band Mit 4 Tafeln. 1785. (Mehr nicht erschienen.)
 Schmelzer, G. Th., Symbolae ad monographiam generis *Chrysopa*. Editio minor. Mit 3 schwarzen Tafeln. 1851. Kart.
 — Monographia generis *Rhaphididae* Linnaei. Mit 7 (2 schwarzen und 5 colorirten) Tafeln. 1843. Kart.
 Voet, J. E., Beschreibungen und Abbildungen hartschaliger Insekten Herausgegeben von C. W. F. Panzer 5 Theile mit 112 colorirten Kupfertafeln. 1793—1802
 Wolf, J. F., Abbildungen der Wanzen. 5 Theile mit 20 Tafeln. 1800—1811.
 von Spix, J. B., Testacea fluviatilia quae in itinere per Brasiliam suscepto coll. etc. Mit 29 colorirten Tafeln. 1827.

BOTANIK.
 Hoffmann, G. F., Deutschlands Flora oder Botanisches Taschenbuch. 2 Theile mit 38 Kupfern. 1800—1804
 von Martius, C. Fr. Ph., Genera et species palmarum quas in itinere per Brasiliam annis 1817—1820 suscepto collegit etc. 3 voll. Mit 245 colorirten Tafeln und dem Porträt des Verfassers. 1823—1850
 — Icones plantarum cryptogamicarum, quas in itinere etc. Mit 76 colorirten Tafeln. 1828—1834
 — Die Pflanzen und Thiere des tropischen Amerikas. Mit 4 lith. Tafeln in Imp.-Fol. 1831. gr. 4°
 Mettenius, G., Beiträge zur Botanik. 1. Heft mit 6 lithogr. Tafeln. 1850. (Mehr nicht erschienen.)
 Persoon, C. H., Commentarius ad Jac. Chr. Schaefferi fungorum Bavariae indigenorum icones etc. 1800
 — Mycologia Europaea etc. I. II. III. 1. Mit 30 colorirten Tafeln. 1822—1828. Kart. (Mehr nicht erschienen.)
 Pohl, J. E., Plantarum Brasiliae icones etc. 2 tomi. Mit 200 Tafeln. Gr. Fol. 1827 (1830) und 1831.
 Schumidell, C. Chr., Icones plantarum. Editio secunda. 3 manipuli mit 75 color. Tafeln 1793—1797
 — Descriptio itineris per Helvetiam, Galliam et Germaniae partem anno MDCCCLXXXIII et MDCCCLXXXIV instituti. Mit 2 Tafeln. 1794
 Swartz, O., Icones plantarum incognitarum, quas in India occidentali detexit atque delineavit. Ol. Swartz. Fasc. I. Enthaltend Bögen A. B. mit 13 Tafeln. 1794—1800. (Mehr nicht erschienen.)
 — Dispositio systematica muscorum frondosorum Svedlae. Mit 9 coloritae Tafeln. 1799
 Wulfen, Xav., Plantarum rariorum descriptiones. 1805

MINERALOGIE.
 Kengnott, G. A., Uebersicht der Resultate mineralogischer Forschungen in den Jahren 1854 und 1855. Beide Jahrgänge zusammen
 Pohl, J. E., Beiträge zur Gebirgskunde Brasiliens etc. Besonderer Abdruck aus dessen Reise im Innern von Brasilien. I. 1832. (Mehr nicht erschienen.)
 Puggaard, Christ., Geologie der Insel Mön. Eine Untersuchung über die Umwälzungen der Kreide- und der Glacialbildung, sowie über die quaternären Ablagerungen und die erratischen Blöcke dieser Insel. Mit 13 Kupfertafeln in Farbendruck und vielen Holzschnitten. 1852
 Schlagintweit, A. und H., Neue Untersuchungen über die physikalische Geographie und die Geologie der Alpen. Mit 1 Atlas von XXII Tafeln und VIII Erläuterungsblättern in Imp.-Folio. 1854
 Wulfen, Xav., Abhandlung vom kärnthenschen flauenschweifigen Heimtholith etc. Mit 32 colorirten Tafeln. 1733

VERSCHIEDENES.
 Apelt, Prof. Dr. E. F., Joh. Kepplers astronomische Weltansicht. 1849
 Briefe über A. von Humboldt's Kosmos. Ein Kommentar zu diesem Werke für gebildete Laien, Bearbeitet von Cotta, Schaller, Wittwer, Girard. 5 Theile. 1855 bis 1861
 Cotta, Bernh., Die Alpen. Mit Tafeln. 1851
 von Drieberg, Fr., Die Arithmetik der Griechen. 2 Theile. 1819, 1821
 von Humboldt, Alex., Bildniss nach Blouw's Lichtbildern in Kupfer gestochen von E. Mandel und L. Jacoby
 von Martius, C. Fr. Ph., Reise in Brasilien, auf Befehl seiner Majestät Max Joseph I., Königs von Bayern, in den Jahren 1817—1820 gemacht und beschrieben von Dr. J. v. Spix u. D. C. v. Martius, 3 Theile. Mit Atlas 1823—31
 Pohl, J. E., Reise im Innern von Brasilien, in den Jahren 1817—1821 unternommen und 2 Theile Mit 7 grossen in Kupfer gestochenen Ansichten, 1 ausgemalten Insekten- und 1 geognostischen Tafel in Imper.-Folio. 1837
 Weitall, Das. Zeitschrift für populäre Naturkunde. Herausgegeben von C. Giebel und J. Schaller. 1854. I—IV. Quartal (Mehr nicht erschienen.) Mit vielen Holzschnitten und 1 Lithographie
 Wittwer, W. C., Alexander von Humboldt. Sein wissenschaftliches Leben und Wirken den Freunden der Naturwissenschaften dargestellt. Mit Bildniss und Faksimile. 1860—1861. Bildet auch den V. (Supplement-)Theil der Briefe über den Kosmos.

Bestellungen auf obige Werke nimmt jede Buchhandlung, in Ermangelung geeigneter Verbindung auch die Verlagshandlung entgegen.

Magyarország bogárfaunája.

Vezérfonal a magyar korona országainak területén előforduló bogarak megismerésére.

IRTA

CSIKI ERNŐ

A Magyar Nemzeti Muzeumi segédőre.

A három kötetes munka **első** kötete a bevezető morphologiai részen kívül a Caraboideákat és Staphylinoideákat, a **második** kötet a Palpicorniákat, Diversicorniákat és a Heteromerákat, a **harmadik** kötet pedig a Phytophaga, Rhynchophora és Lamellicornia családsorozatokat fogja tartalmazni.

A munka 5 íves füzetekben jelenik meg egy-egy füzet előfizetési ára 2 korona, bolti a a 2 kor. 40 fill.

Megjelent az I. kötet első füzete, mely az általános (morphologiai) részt tartalmazza.

Előjegyzések és előfizetések a szerző címére (Budapest, VIII., Nemzeti Múzeum) küldendők.